

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Політологія та загальноправові дисципліни»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури

Наталія ШИРОКОБОКОВА

2024

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 06 Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку
(шифр та назва навчальної дисципліни)

освітня програма (спеціалізація) Політологія
(назва освітньої програми (спеціалізації))

спеціальність 052 «Політологія»
(код і найменування спеціальності)

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(шифр і назва галузі знань)

ступінь вищої освіти доктор філософії
(назва ступеня вищої освіти)

Запоріжжя 2024

Програма навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку»

спеціальність 052 «Політологія»

освітня програма (спеціалізація) Політологія

Розробник: Волобуєв Владислав Владиславович, доцент кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни», кандидат філософських наук, доцент

Програма погоджена:

Завідувач кафедри,

на якій виконується освітній компонент

Юрій КИРИЧЕНКО

29 серпня 2024

Гарант освітньої програми

Олена ПОСТОЛ

29 серпня 2024

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 30 серпня 2024 № 1

Голова науково-методичної комісії

Юрій ФІЛЕЙ

30 серпня 2024

1. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є:

- формування у здобувачів вищої освіти системи знань та аналітичних навичок у царині сучасної політичної регіоналістики, цілісного уявлення про територіальні структури сучасних суспільств, теоретичні та практичні проблеми регіоналістики шляхом систематизованого вивчення концептуально-методологічних основ дослідження регіону та процесів регіоналізації;
- засвоєння основних теорій організації просторово-територіальних систем, основ політичного районування та електоральної географії України;
- ознайомлення із питаннями, що стосуються світоглядного сприйняття проблем сучасності з позицій регіонального та глобального контексту.

2. Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку» є:

- сформувані у здобувачів вищої освіти основні знання щодо теоретичних та правових засад регіонального розвитку, його форм і методів для аналізу та розв'язання регіональних проблем;
- опанування концептуально-методологічними основами дослідження регіону та процесів регіоналізації;
- засвоєння основних теорій організації просторово-територіальних систем; основних напрямів державної регіональної політики, становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні; теорії і практики планування та прогнозування регіонального розвитку;
- розуміння внутрішньополітичних проблем українських і закордонних регіонів;
- опанування засад політичного районування та електоральної географії України.

3. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: вивчення навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку» базується на знаннях, одержаних при вивченні гуманітарних дисциплін, зокрема «Прикладні дослідження в галузі політичних наук».

Постреквізити: отриманні знання при вивченні цієї навчальної дисципліни дадуть змогу майбутньому фахівцю орієнтуватися в сучасних політичних процесах та подіях в Україні і світі; самостійно опрацьовувати матеріал, удосконалювати та збагачувати свої знання про політичні процеси та явища.

4. Характеристика навчальної дисципліни

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному середовищі.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми політичних наук на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК02. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в політичних науках та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з політичних наук та суміжних галузей.

СК03. Здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері політичних наук, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення в науковій та освітній діяльності.

СК05. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері політичних наук, оцінювати та забезпечувати якість виконаних досліджень.

СК06. Здатність ініціювати та реалізовувати інноваційні комплексні проекти у сфері політичних наук та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їхньої реалізації.

СК07. Здатність аналізувати та оцінювати сучасний стан, тенденції розвитку політичних наук.

Очікуванні програмні результати навчання:

ПРН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з політичних наук та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, та отримання нових знань у сфері політичних наук та/або здійснення інновацій.

ПРН03. Розробляти та реалізовувати наукові та/або прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми політичних наук з врахуванням етичних, соціальних, економічних та правових аспектів.

ПРН07. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

5. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Політичний простір глобального світу

Тема 1. Сучасні імперативи глобального розвитку

Вступ до дисципліни ««Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку»»: структура курсу та призначення. Економічний, соціальний, культурний виміри глобалізації. Специфіка процесів глобалізації в постіндустріальну епоху. Вплив глобалізації на економічний розвиток людства, держави, підприємництва.

Сучасні імперативи глобального розвитку (політичні, культурні, соціально-економічні, науково-технологічні, екологічні). Природа сучасного глобалізаційного дискурсу. Глобалістика як самостійна галузь наукового пізнання. Етапи розвитку глобалістики як самостійної галузі наукового пізнання. Основні науково-методичні підходи дослідження глобалізації.

Вплив глобалізаційних процесів на розвиток сучасних міжнародних економічних відносин.

Тема 2. Глобальний політичний менеджмент: поняття, типологія, методологія

Понятійно-категоріальний апарат глобального політичного менеджменту. Закономірності функціонування і розвитку політичної сфери та політичного життя глобального суспільства.

Визначення об'єкта дослідження глобального політичного менеджменту та предмету дослідження; методика і методологія глобального політичного менеджменту.

Види та напрями розвитку глобального політичного менеджменту як загальної і головної функції управління глобальним суспільством.

Тема 3. Глобальні асиметрії міжнародного економічного розвитку

Поляризація й нерівномірність економічного розвитку як домінуюча ознака сучасного етапу глобалізації. Нерівномірність як причина та прояв глобальних проблем.

Сучасні асиметрії глобального розвитку. Напрями подолання нерівності як глобальної проблеми міжнародного економічного розвитку.

Вплив конфліктів на економічний розвиток. Структура глобальних економічних наслідків конфліктів та насильства.

Міжнародна гуманітарна допомога. Міжнародна допомога і національні інтереси.

Тема 4. Прояви глобальних соціально-політичних проблем в Україні та методи їх вирішення

Дослідження прояву соціально-політичних проблем на території України та аналіз основних методів їх вирішення. Соціально-політичні небезпеки : зародження

конфлікту на Сході України та активна фаза війни з РФ, розповсюдження ядерної зброї та питання тероризму. Невирішеність проблем соціально-політичного, демографічного, екологічного, економічного характеру.

Проблема зміцнення національної безпеки і вирішення воєнно-політичної обстановки в українській державі. Неефективність системи забезпечення національної безпеки України. Корупція та неефективна система державного управління. Загрози інформаційній безпеці (зокрема ведення інформаційної пропаганди проти України); від'ємна міграція.

Основні напрями вирішення загроз: відновлення територіальної цілісності держави, деокупація і реінтеграція тимчасово окупованих територій; тактика «малих кроків»; інвестиції світового співтовариства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Теоретичні аспекти регіонального розвитку

Тема 5. Теорії та концепції регіонального розвитку

Основи політико-географічного аналізу. Економічний і культурний детермінізм у поясненні процесів територіального та регіонального розвитку. Цивілізаційний підхід до аналізу територіальних проблем.

Територіальна організація держави. Регіоналістика в контексті політико-географічного підходу. Фрідріх Ратцель про роль регіонів у структурі політичного простору.

Моделі взаємовідносин «центр-периферія» за С. Терроу: дифузно-ізоляційна, залежно-маргінальна, модель бюрократичної інтеграції. Роботи Ф. Дж. Тернера, Річарда Гартшорна, У. Бернхема.

Теорія дифузії інновацій Торстена Хегерстранда. Концепція «багатоскладових суспільств» Аренда Лейпхарта.

Теорія «соціальних водорозділів» Сеймура Ліпсета і Стейна Роккана.

Європейський досвід регіоналізації: досвід федеративної Бельгії, регіоналізованих унітарних держав - Італії, Іспанії та Великобританії, унітарних держав передання повноважень - Франції, Нідерландів, Португалії. Європейський Союз – національна держава - регіон. Хартія регіоналізації в Європі. Ідея «Європи регіонів». Регіоналізм і спроби реформування адміністративних систем Великобританії, Нідерландів, Португалії і Греції. Успіх регіоналізації в Бельгії, Франції, Італії та Іспанії. Фізико-географічне, економіко-географічне, культурно-географічне районування.

Тема 6. Регіональні проблеми та регіональна політика в Україні

Чинники становлення та розвитку територіально-політичної системи України. Поняття про економічні проблеми регіонального розвитку. Проблеми нерівномірності економічного розвитку регіонів України. Регіональні проблеми інвестиційної діяльності в Україні. Поняття про соціально-демографічні проблеми регіонального розвитку. Проблеми нерівномірності соціального розвитку регіонів України. Проблеми депопуляції та старіння населення у регіонах України. Регіональні проблеми безробіття в Україні. Регіональні проблеми забезпеченості закладами соціальної інфраструктури в Україні. Поняття про екологічні проблеми

регіонального розвитку. Проблеми регіональної диференціації рівнів забруднення території України.

Законодавча база регіонального розвитку в Україні: Закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про планування і забудову територій», Закон України «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Бюджетний кодекс України», «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Шляхи удосконалення адміністративно-територіального устрою України. Проблеми децентралізації влади в Україні.

Тема 7. Регіональні політичні процеси, регіональна влада та еліти

Теорії й концепції місцевого самоврядування – класичні (суспільна й державна теорії) і сучасні (концепції суспільного вибору, дуалістична і локальна).

Світові моделі місцевого самоврядування. Класичні моделі: англосаксонська, французька (континентальна), змішана (іберійська) і радянська; альтернативні варіанти – інтегровані системи, дуальні системи, системи розщепленої ієрархії; три типи моделей здійснення управління й самоврядування: централізована, децентралізована й змішана (дуалістична).

Структура й функції місцевого самоврядування. Регіональне і місцеве управління: цілі й завдання, структура органів. Моделі владних відносин у регіоні та між центром і регіонами. Регіональне представництво в центральних органах влади. Лобіювання регіональних інтересів.

Регіональні еліти, їх характеристики і ознаки. Поняття «регіональна еліта». Структурний аналіз регіональної еліти. Місце і роль регіональної еліти у політичній системі суспільства. Регіональні еліти в радянському і пострадянському просторі. Модель владних відносин в регіоні. Структура регіональної політичної еліти. Клієнтелізм в українських регіонах. Вплив регіональної еліти на законотворчий та електоральний процеси. Походження регіональної еліти. Динаміка оновлення регіональної еліти. Чинники консолідації та диференціації регіональної еліти. Способи рекрутування регіональної еліти. Система відносин регіональних правлячих еліт і інших політичних елітних груп.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекцій	практ.	лаб	індивід	с.р.		лекцій	семінар.	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Політичний простір глобального світу												
Тема 1. Сучасні імперативи глобального розвитку.	17	4	2	-	-	11						

Тема 2. Глобальний політичний менеджмент: поняття, типологія, методологія.	18	6	2	-	-	10						
Тема 3. Глобальні асиметрії міжнародного економічного розвитку.	18	4	2	-	-	12						
Тема 4. Прояви глобальних соціально-політичних проблем в Україні та методи їх вирішення.	16	4	2	-	-	10						
Разом за змістовим модулем 1	69	18	8			43						
Змістовий модуль 2. Теоретичні аспекти регіонального розвитку												
Тема 5. Теорії та концепції регіонального розвитку.	16	4	2			10						
Тема 6. Регіональні проблеми та регіональна політика в Україні.	19	4	3			12						
Тема 7. Регіональні політичні процеси, регіональна влада та еліти.	16	4	2			10						
Разом за змістовим модулем 2	51	12	7	-	-	32						
Усього годин	120	30	15	-	-	75						

8. Види навчальних занять та їх орієнтовний зміст

№ з/п	Тема	Вид занять	Орієнтовний зміст
1.	Тема 1. Сучасні імперативи глобального розвитку (4 год.)	лекція	Питання за планом.
		практичне заняття	Обговорення питання: «Сучасні імперативи глобального розвитку » (2 год.)
2.	Тема 2. Глобальний політичний менеджмент: поняття, типологія, методологія (6 год.)	лекція	Питання за планом.
		практичне заняття	Обговорення питання: «Структура та діяльність сучасних «центрів впливу» » (2 год.)
3.	Тема 3. Глобальні	лекція	Питання за планом.

	асиметрії міжнародного економічного розвитку (4 год.)	<i>практичне заняття</i>	Обговорення питання: «Глобальні асиметрії міжнародного економічного розвитку » (2 год.)
4.	Тема 4. Прояви глобальних соціально-політичних проблем в Україні та методи їх вирішення. (4 год.)	<i>лекція</i>	Питання за планом.
		<i>практичне заняття</i>	Обговорення питання: «Політика України у вирішенні глобальних соціально-політичних проблем» (2 год.)
5.	Тема 5. Теорії та концепції регіонального розвитку (4 год.)	<i>лекція</i>	Питання за планом.
		<i>практичне заняття</i>	Обговорення питання: «Теорії та концепції регіонального розвитку» (2 год.)
6.	Тема 6. Регіональні проблеми та регіональна політика в Україні (4 год.)	<i>лекція</i>	Питання за планом.
		<i>практичне заняття</i>	Обговорення питання: «Проблематика вітчизняної регіональної політики» (3 год.)
7.	Тема 7. Регіональні політичні процеси, регіональна влада та еліти. (4 год.)	<i>лекція</i>	Питання за планом.
		<i>практичне заняття</i>	Обговорення питання: «Аналіз регіональних політичних процесів, владних структур та еліт» (2 год.)

9. Форми та методи контролю

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка» контрольні заходи включають в себе поточний, проміжний та підсумковий контроль. У процесі вивчення навчального матеріалу дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку» використовуються наступні форми контролю:

Поточний контроль – охоплює визначені програмою освітнього компоненту контрольні заходи, що відбуваються під час проведення практичних занять з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти на етапі первинного засвоєння навчального матеріалу, який охоплюється темою лекційного та практичного занять, умінь самостійно опрацьовувати навчально-методичну літературу, здатність осмислити зміст вивчаємої теми, умінь публічно чи письмово подати певний матеріал, а також завдань самостійної роботи. Результати поточного контролю враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні результатів проміжного контролю.

Проміжний контроль – використовується при визначенні підсумкової оцінки з освітнього компонента і засвідчує здобуття певних результатів навчання та рівень цих результатів. При цьому позитивні оцінки з визначених програмою освітнього компонента контрольних заходів є необхідною умовою для отримання здобувачем вищої освіти підсумкового контролю.

Підсумковий контроль – здійснюється у формі письмового іспиту з навчальної дисципліни та визначається за результатами поточного і проміжного контролю, а також передбачає проведення окремого заходу та присутності здобувача вищої освіти.

В основі рейтингової системи використана 100-бальна шкала оцінювання. Це максимальна сума балів за всі види робіт, що виконані здобувачем вищої освіти з навчальної дисципліни протягом семестру (виступи на практичних заняттях; виконання індивідуальних завдань; підготовка рефератів, тез доповідей; виконання самостійної роботи тощо).

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється за кожним проміжним контролем (ПК-1, ПК-2) під час контрольних тижнів за підсумками основних модулів. Кожен основний модуль оцінюється за 100-бальною шкалою. Підсумкова оцінка з дисципліни складається як середня між величинами ПК-1 і ПК-2.

Під час контролю враховуючи наступні види робіт: аудиторна під час лекційних і практичних занять, самостійна у вигляді опрацювання питань з тем, які не висвітлюються безпосередньо на лекціях і винесені на самостійне вивчення, результати тестування під час поточного та проміжного контролю.

Підсумковий контроль визначається як середня двох контролів за перший та другий змістовний модуль.

Під час контролю враховуються наступні види робіт:

- виконання практичних завдань, підготовка рефератів – до 40 балів;
- поточний, проміжний контроль – до 40 балів;
- наукова діяльність (участь у науковій кафедральній темі, у науково-практичних конференціях, в університетському «Тиждень науки», у написанні наукових статей) – до 20 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
60 – 100	60 – 100	зараховано
1-59	незадовільно	не зараховано

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при поточному оцінюванні знань (іспит)

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100+100:2	100
25	25	25	25	30	35	35		

T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів

11. Політика курсу

Політика дедлайнів передбачає не лише присутність здобувача вищої освіти на лекціях і практичних заняттях, а й його активну роботу. У разі невідвідування занять без поважних причин, здобувач вищої освіти зобов'язаний опрацювати навчальний матеріал шляхом підготовки та захисту реферату за пропущеною темою занять.

Політика дотримання академічної доброчесності полягає у запровадженні положень норм чинного законодавства України в науково-дослідній сфері та освітнього процесу, правил Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Запорізька політехніка» та дотриманні стандартів чесної й високопрофесійної діяльності науково-педагогічних працівників кафедри та здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни кожен здобувач вищої освіти повинен дотримуватися етичних принципів і цінностей академічної доброчесності, при цьому він зобов'язаний з повагою та толерантністю ставитися до всіх членів академічної спільноти. Так, з метою забезпечення довіри до результатів навчання здобувач вищої освіти повинен виконувати контрольні роботи самостійно, при цьому не допускається залучення при розв'язанні індивідуальних занять інших осіб. У разі виявлення ознак академічного плагіату, а також самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, списування, обману, зазначена робота не зараховується і навчальна дисципліна не вважається зарахованою.

За порушення академічної доброчесності здобувач вищої освіти може бути притягнутий до академічної відповідальності, а саме: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії тощо; відрахування з університету, застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

12. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку» включає: опорні конспекти лекцій науково-педагогічного працівника; нормативно-правові акти України; навчально-методичний комплекс для здобувачів вищої освіти, який складається з програми навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку», методичних рекомендацій щодо підготовки здобувачів вищої освіти до практичних

занять та підготовки рефератів; методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти та підготовки до підсумкового контролю (іспиту); переліку питань для підготовки до іспиту; списку рекомендованої літератури.

1. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Словник основних політико-правових термінів: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. 62 с.

2. Конспект лекцій науково-педагогічного працівника.

3. Програма навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку».

4. Силабус навчальної дисципліни «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку».

13. Перелік навчальної, наукової та довідкової літератури

1. Цілі сталого розвитку ООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695.
3. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2021. 155 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку») // <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf>
4. Регіональне управління: навч. посіб. / М. М. Іжа, Л. Л. Приходченко С. Є. Саханенко та ін.; за заг. ред. Л. Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. 652 с.
5. Кармазіна М., Бевз Т., Ротар Н. Регіональні політичні режими в Україні: підстави формування, специфіка функціонування, особливості трансформації. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 248 с
6. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики: навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372.
7. Регіональне управління: підруч. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2014. 512 с.
8. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навч. посіб. / М.Д. Пістун, А. Л. Мельничук. 3-тє доп. вид. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 286 с.

14. Рекомендовані інформаційні джерела

1. Система дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка» (Система Moodle) <https://moodle.zp.edu.ua/>.
2. Електронний Інституційний репозитарій НУ «Запорізька політехніка» <http://eir.zp.edu.ua/>.
3. Інформаційні електронні ресурси наукової бібліотеки НУ «Запорізька політехніка» <http://library.zp.edu.ua/>.